

MAJA BIERNACKA

UNIwersytet w Białymstoku

E-MAIL: MMBIERNACKA@TLEN.PL

POSTAWY MIGRACYJNE MŁODZIEŻY AKADEMICKIEJ BIAŁEGOSTOKU

Artykuł poświęcony jest postawom młodzieży akademickiej Białegostoku związanymi z perspektywą migracji, określanymi dalej jako postawy migracyjne (por. Śliz, red. 2008). Stanowią one jeden z zakresów tematycznych własnego projektu badawczego, przeprowadzonego na reprezentatywnej próbie studentów uczelni publicznych tego miasta. Przedmiotem artykułu są wyniki dotyczące postaw migracyjnych respondentów i ich wybranych korelatów w postaci miejsca pochodzenia oraz zamieszkania, a także faktu wykonywania vs niewykonywania przez nich pracy dorywczej. Badania nie dotyczą efektów demograficznych, ale bieżącej projekcji własnej przyszłości studentów jako związanej z preferencjami pozostania w kraju vs migracją. W związku ze sprzężeniem elementów takich jak z jednej strony: otwarte granice oraz rynki pracy UE, a z drugiej strony: bezrobocie, które dotyka w Polsce również absolwentów uczelni wyższych oraz relatywnie mało atrakcyjne perspektywy życiowe w kategoriach ekonomicznych w porównaniu do możliwości poza granicami kraju, to właśnie emigracja zarobkowa stanowi dziś dla młodych pokoleń Polaków jedną z kluczowych trajektorii życia. Dotyczy to zarówno województwa podlaskiego (por. np. Cieślińska 2012), z którego w przeważającej mierze pochodzą respondenci, jak też innych części Polski, a skala zjawiska jest tak znacząca, że można wręcz mówić o exodusie zarobkowym, jak w kontekście województwa opolskiego określa to Romuald Jończy (2006a: 11-15, 2006b: 10-13). W ramach projektu postawy migracyjne badane były wraz ze szczegółowymi danymi społeczno-demograficznymi oraz szeregiem innych zagadnień w celu analizy statystycznej.

Formalny podział migracji

W badaniach własnych podjęta została kwestia postaw migracyjnych młodzieży akademickiej Białegostoku z pewnymi zastrzeżeniami. Zanim omówię wyniki, przedstawiam zasadnicze kwestie formalne dotyczące rodzajów migracji z odniesieniem do zakresu badań oraz ich zaplanowanych ograniczeń. Po pierwsze, istnieje podział migracji na tak zwane zewnętrzne, czyli związane z zamieszkaniem poza granicami państwa, w takim przypadku równie dobrze zwane zagranicznymi [por. np. Kawczyńska-Butrym 2009], względnie poza granicami innej jednostki politycznej lub administracyjnej oraz wewnętrzne, to jest dokonujące się w jego obrębie. W odniesieniu do migracji, co zasadniczo dotyczy tych zewnętrznych, stosuje się dodatkowo podział na emigracje, związane z wyjazdem poza obszar danego państwa w celu osiedlenia się oraz imigracje, związane z przyjazdem w takim celu na jego teren. Gdy mowa dalej o postawach migracyjnych polskich respondentów chodzi w praktyce o emigrację, na co każdorazowo i w sposób jednoznaczny wskazuje kontekst.

W związku z rozpowszechnianiem się zjawiska przemieszczania się osób, które pozostają nie tylko silnie związane z krajem pochodzenia oraz krajem przyjmującym, ale też przebywają tymczasowo w jednym i w drugim z nich, niektórzy badacze posługują się dodatkowym pojęciem transmigracji [por. Huntington 2007: 188, też: Slany 17-18]. Wobec takich migrantów, których charakteryzuje wysoka mobilność raczej niż definitywne zapuszczenie korzeni w jednym miejscu Morokvasic (2004) stosuje charakterystyczny zwrot, cytowany również w polskiej literaturze przedmiotu: to settle within mobility, czyli „osiedlać się, będąc mobilnymi” [por. Smagacz-Poziemska 2008: 36]. Kolejna propozycja terminologiczna to podział na migracje pełne i niepełne [Okólski 1999, 2001, Jaźwińska-Motyłska 2001a: 331-356, 2001b: 101-124, Kaczmarczyk i Tyrowicz 2007], który dotyczy zakresu partycypacji jednostki w społeczeństwie i w praktyce odnosi się przede wszystkim do migracji o charakterze zarobkowym. Migracje niepełne to takie, w ramach których osoba migrująca nie staje się w pełni członkiem społeczeństwa przyjmującego i nie przestaje być członkiem tego, z którego pochodzi, a funkcjonuje na obrzeżach obu z nich.

Gdy mowa o kwestii prawnej, dzieli się migracje na legalne oraz nielegalne [por. np. Anderson 2010: 300-317¹]. Jeśli chodzi o okres przebywania

¹ Autorka tu podejmuje zagadnienie nielegalnej imigracji do Wielkiej Brytanii w odniesieniu do kontroli imigracyjnej, a także problem prekaryjnego statusu przybyszów.

poza miejscem pochodzenia, kategoryzuje się migracje: stałe, okresowe czy też czasowe², a również wahadłowe [por. np. Smagacz-Poziemska 2008: 36], które mogą mieć miejsce zarówno jako migracje zewnętrzne, jak i wewnętrzne [np. Bul 2014]. Migracje wahadłowe wiążą się z powrotami do kraju czy też miejsca pochodzenia oraz ponownymi migracjami. Można byłoby je w zasadzie uznać za inny sposób określenia zjawiska transmigracji – tyle, że pojęcie migracji wahadłowej pozwala zachować jej kierunek, natomiast prefiks trans- wskazuje na labilny status jednostki pomiędzy państwami, gdy w związku z wielokrotnym przemieszczaniem się oraz złożonymi tożsamościami terytorialnymi trudne staje się ustalenie, które państwo jest dla niej miejscem pochodzenia, a które państwem przyjmującym. Migracje mogą mieć nadto charakter indywidualny, związany z przemieszczaniem się pojedynczych osób w celu osiedlenia bądź zbiorowy czy też grupowy, gdy zjawisko dotyczy całych wspólnot czy grup ludności. Specyficzny rodzaj to migracje łańcuchowe, polegające na migracjach osób związanych ze sobą więzami rodzinnymi czy rodowymi, sąsiedzkimi, ale również zawodowymi, przyjacielskimi etc. i w wielu przypadkach skutkujące rekonstrukcją sieci kontaktów w miejscu osiedlenia.

Jeśli chodzi o podział ze względu na przyczyny, migracje dzieli się w sposób ramowy na dobrowolne i przymusowe. Uznaje się je za przymusowe jeśli są wynikiem konfliktów politycznych czy zbrojnych, przesiedleń, konieczności ucieczki przed prześladowaniami na tle rasowym, etnicznym, wyznaniowym, światopoglądowym etc., jak i klęskami żywiołowymi, w tym suszą lub powodzią, ale również jeśli związane są z koniecznością ekonomiczną. Poza koniecznością, migracje mogą być związane z chęcią poprawy bytu, czy to wobec trudnych warunków w miejscu zamieszkania czy oczekiwania wyższej jakości życia przede wszystkim w kategoriach materialnych. Do decyzji migracyjnych przyczyniać może się też chęć zmiany środowiska z innych pobudek, w tym na przykład tożsamościowych, poznawczych, klimatycznych³, ale również – o czym pisze Smagacz-Poziemska [2008: 47] na przykładzie migracji kobiet – chęci uwolnienia się od opresyjności ról społecznych i, jak to określa, „skoku w nieznaną”.

² GUS (2015) posługuje się w celach statystycznych rozróżnieniem migracji na czasowe i sezonowe. Pierwsze z nich mają obejmować migracje na okres powyżej trzech miesięcy z zachowaniem dotychczasowego miejsca zameldowania. Migracje sezonowe to te na okres poniżej trzech miesięcy, które wielokrotnie nie są rejestrowane i nie figurują w statystykach GUS-u.

³ Może dotyczyć to migracji przymusowych, związanych z takimi uciążliwościami zmian klimatycznych, które nie pozwalają na codzienne funkcjonowanie, jak i dobrowolnych, podejmowanych przez jednostki w celu zwiększenia dobrostanu i komfortu życia. Jeśli chodzi o te drugie, przyczyna klimatyczna jest nie bez znaczenia choćby w przypadku migracji emerytów z krajów Europy Północnej, ale również Zachodniej na tereny basenu Morza Śródziemnego.

Skrajnym przypadkiem jeśli chodzi o przymusowe przemieszczanie się ludności jest uchodźstwo⁴. Traktowane bywa ono jako zjawisko odrębne bądź pojęcie o węższym zastosowaniu, to jest jako specyficzny rodzaj migracji. Ustanowienie, kto jest uchodźcą opiera się na ustaleniu faktu, że przebywanie poza własnym państwem ma miejsce na podstawie uzasadnionej obawy o prześladowanie⁵. Tego rodzaju formuła prawna nie jest wolna od możliwości reinterpretacji ze strony samych aktorów społecznych na ich własną korzyść, w związku z czym wiele osób prezentujących się jako uchodźcy może być w rzeczy samej migrantami ekonomicznymi.

W związku z brakiem na terenie Polski takich konfliktów politycznych czy zbrojnych, a również poważnych klęsk żywiołowych, które zmuszałyby do przemieszczania się, zagadnienia związane z nimi nie były uwzględnione w pytaniach kierowanych do respondentów. Jeśli chodzi o migracje z Polski, nie ma współcześnie w żadnym razie mowy o zjawisku uchodźstwa, ponieważ nie zachodzi niebezpieczeństwo, o jakim mowa w Konwencji. Emigracja ma w przeważającej mierze charakter zarobkowy. Z uwagi na to, w badaniach własnych został uwzględniony zasadniczy element ekonomiczny, to jest dotyczący prostych scenariuszy życiowych dotyczących emigracji w odniesieniu do potencjalnych zarobków w Polsce i za granicą. Faktyczne trajektorie życiowe związane z migracją są w sposób immanentny związane z ryzykiem, jakie jednostka ponosi w kategoriach szeroko rozumianego „terytorium możliwości”, jak nazywa to Smagacz-Poziemska [2008: 47]. Dotyczy to również ryzyka dotyczącego możliwości zarobkowania. W scenariuszach przedstawiono respondentom sytuacje bez uwzględnienia hazardowości decyzji migracyjnej, to jest z gwarancją w stwierdzeniach *zarabiania w Polsce tyle, co za granicą* oraz, odrębnie: *godziwych zarobków*.

Metoda, dobór próby i zakres badań

Badania zrealizowane zostały przez zespół z Instytutu Socjologii Uniwersytetu w Białymstoku⁶ w okresie między 20 kwietnia a 5 czerwca 2015

⁴ Więcej o zjawisku uchodźstwa np. w: Wierzbicki 1993, Ząbek (red.) 2002, Mikołajczyk 2004, Potyrała 2005, Wysocka 2007: 13-63, Ząbek, Łódziński (2008).

⁵ Reguluje to Konwencja Genewska z 28 lipca 1951 r. dotycząca statusu uchodźców, która jest podstawowym dokumentem regulującym kwestię uchodźstwa (link do strony podaję w sekcji bibliograficznej: *Inne źródła* pod koniec tekstu). Podstawą prześladowania, o którym mowa w Konwencji może być rasa, religia, narodowość, przynależność do określonej grupy społecznej lub przekonania polityczne.

⁶ Opracowanie koncepcji badań oraz organizacja prac zespołu – Maja Biernacka, opracowanie metod badawczych – Maja Biernacka wraz z Wojciechem Wądołowskim, przeprowadzenie ankiet w pilotażu oraz badaniach zasadniczych – Wojciech Wądołowski, opracowanie statystyczne – Łukasz Wołyniec. Ten mię-

roku poprzez autorską ankietę audytoryjną na próbie (n=1000) studentów na poziomie licencjackim i magisterskim trybu stacjonarnego wszystkich uczelni publicznych Białegostoku, to jest: Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Medycznego w Białymstoku oraz Politechniki Białostockiej, gdzie łącznie uczy się 20 999 osób. Ankieta przeprowadzona została na terenie tychże uczelni, za formalną zgodą ze strony władz każdej z nich oraz prowadzących zajęcia. Dobór próby miał charakter kwotowy, z uwzględnieniem płci, uczelni i wydziału, na którym studiuje badany lub badana. Próba ma charakter reprezentatywny dla studentów trybu stacjonarnego tych trzech uczelni białostockich. Podjęta tematyka ma charakter uzupełniający względem pozostałych prac badawczych zespołu.

Jeśli chodzi o rodzaj migracji celem badań było zbadanie, czy respondenci zainteresowani są jakąkolwiek zmianą miejsca zamieszkania, również emigracją zewnętrzną. Chodziło mianowicie o ustalenie, czy rozważają wyjazd z Polski w celu osiedlenia się poza jej granicami. Jeśli chodzi o okres ewentualnego przebywania na emigracji, w pytaniach wprowadzone było rozróżnienie na emigrację stałą i okresową, nie była natomiast brana pod uwagę emigracja o charakterze wahadłowym. Nie ma podstaw, aby domniemywać, że respondenci w wieku studenckim będą mieć szczegółową strategię postępowania oraz budować wyobrażenia związane z życiowymi ograniczeniami mogącymi w przyszłości wiązać ich z miejscem pochodzenia oraz miejscem, względnie miejscami pobytów migracyjnych, co przyczyniałoby się do „krążenia” między Polską a państwem przyjmującym. Tym samym trudno oczekiwać, aby byli w stanie w sposób precyzyjny i długofalowy tworzyć projekcję wahadłowych wyjazdów w swym przyszłym życiu. W badaniach własnych chodziło natomiast o prosty wybór, czy chcieliby wyjechać z Polski, a jeśli wyrażają taką intencję, to czy dotyczy on wyjazdu na stałe czy też jedynie tymczasowego, a ponadto jaki jest związek chęci migracji z perspektywą dotyczącą zarobków

Respondentom podane zostały stwierdzenia dotyczące wyobrażeń na temat przyszłości z prośbą o ustosunkowanie się przez zaznaczenie odpo-

dzyzakładowy zespół z Instytutu Socjologii i Kognitywistyki Uniwersytetu w Białymstoku rozpoczął prace badawcze w 2015 roku (do 2015 roku był to Instytut Socjologii Uniwersytetu w Białymstoku, nowa nazwa przyjęta została w 2016 roku). W tekście przedstawiam dane z pierwszego etapu opracowania statystycznego. Na dalszym etapie planowana jest analiza statystyczna, której wyniki przedstawione zostaną w kolejnych publikacjach. Badania zrealizowane zostały bez grantu i bez ankietierów. Kodowanie zlecone zostało podmiotowi zewnętrznemu. Koszt kserokopii, a także kodowania surowych danych pokryty został ze środków Instytutu oraz BST Katedry Socjologii Wielokulturowości, która jest jego częścią. Do kodowania oraz opracowania statystycznego wykorzystano program SPSS. Informacje na temat zastosowanej metodologii oraz doboru próby są dla porządku powtarzane w innych tekstach, w których prezentowane są wyniki dotyczące pozostałych zagadnień w obrębie projektu.

wiedzi na klasycznej, pięciostopniowej skali Likerta, to jest z możliwymi odpowiedziami o treści: zdecydowanie nie, raczej nie, nie wiem/trudno powiedzieć, raczej tak, zdecydowanie tak. Możliwość wyboru ambiwalentnej odpowiedzi była istotna ze względu na prawdopodobieństwo, że część z badanych może żyć jedynie „z dnia na dzień” oraz nie mieć jeszcze planów dotyczących przyszłości. Na taką ewentualność wskazują choćby wywiady swobodne, które były prowadzone ze studentami przed podjęciem badań o charakterze ilościowym. Zamiast stosowania wymuszonego wyboru, to jest obligowania respondentów do ustosunkowania się do każdego z podanych stwierdzeń na *tak* vs *nie* zasadne było zapewnienie im możliwości wyrażenia niezdecydowania, a także zaznaczenia odpowiedzi wskazującej na bardziej lub mniej jednoznaczny wybór, to jest zdecydowanie lub raczej tak/nie. Uzyskane dane przedstawiam poniżej w wersji zagregowanej, to jest łącznie odpowiedzi: *zdecydowanie tak* i *raczej tak* oraz *zdecydowanie nie* i *raczej nie*. Dalsze, w których deklaracje respondentów zestawione są w tabelach krzyżowych z ich korelatami, przedstawiam w formie bardziej szczegółowej. Ankieta wypełniana przez respondentów obejmowała znacznie więcej stwierdzeń, w tekście prezentuję te, które zostały wyselekcjonowane jako dotyczące podjętej tematyki i porządkuję je przez wprowadzenie odrębnej numeracji.

Ogólnie rzecz biorąc, polskie społeczeństwo uważane jest za charakteryzujące się niskim poziomem mobilności przestrzennej na tle innych społeczeństw Unii Europejskiej, a zmiana miejsca zamieszkania traktowana bywa przede wszystkim jako efekt konieczności ekonomicznej raczej niż konwencjonalna decyzja życiowa. Należy poczynić zastrzeżenie, że jest tak na terenie kraju, podczas gdy poza jego granicami Polacy wykazują się wysokim poziomem mobilności, po części w związku z tymczasowym charakterem zatrudnienia, wynajmowaniem raczej niż posiadaniem mieszkania, a ponadto brakiem poczucia zakorzenienia w miejscu zamieszkania. Dotyczy to zwłaszcza migrantów, którzy nie przenieśli całego gospodarstwa domowego za granicę. Biorąc jednak pod uwagę młody wiek respondentów i to, że wielu zapewne mieszka czy to w domach akademickich czy z rodzicami, oczekiwać można, że będą oni chcieli opuścić rodzinny dom czy też swoje miasto bądź wieś i tym samym będą otwarci na scenariusz migracji: czy to zewnętrznej czy wewnętrznej. Postawiono hipotezę, że większość respondentów będzie dążyć do zmiany miejsca zamieszkania (H-1). Sprawdzana była ona przez ustosunkowanie się respondentów do stwierdzenia nr 1. Druga hipoteza dotyczy zarobkowej motywacji do migracji (H-2). Sprawdzana była ona przez analizę odpowiedzi na stwierdzenia nr 4, 5, 6 oraz 7.

Migracja czy pozostanie w kraju i ich konteksty

Respondentów poproszono o wyrażenie stosunku do stwierdzenia (nr 1) o treści: *W przeszłości chciał(a)bym zawsze mieszkać tu, gdzie teraz*. Pozytywne ustosunkowanie się do niego nie tylko świadczy o niechęci do migracji, ale i wskazuje na brak chęci jakiegokolwiek zmiany miejsca zamieszkania. Można oczekiwać, że młodych ludzi, jakimi są respondenci, będzie charakteryzować w wysokim stopniu tego rodzaju mobilność, przynajmniej w sferze deklaratywnej. Można byłoby zatem spodziewać się, że większość respondentów będzie temu stwierdzeniu zaprzeczać, a zarazem, że atrakcyjna będzie dla nich wizja zmiany miejsca zamieszkania. Jak okazuje się jednak, znaczący odsetek studentów chce zawsze w przyszłości mieszkać tu, gdzie teraz. Chęć taką przy zagregowaniu odpowiedzi *zdecydowanie tak* i *raczej tak* wyraża 32% respondentów. Wyniki są w zasadzie równo rozłożone: 34,2%, czyli nieco ponad jedna trzecia wyraża niezdecydowanie, a 32,8%, czyli około jedna trzecia, przy zagregowaniu odpowiedzi *zdecydowanie nie* i *raczej nie*, okazuje się zaprzeczać temu stwierdzeniu.

Gdy podano natomiast respondentom stwierdzenie (nr 2) o treści: *W przeszłości chciałbym na stałe wyjechać z Polski*, łącznie zaprzeczyło mu 51%, niezdecydowanie wyraziło 31,4%, a 17,6% wyraził taką chęć. Dla sprawdzenia preferencji respondentów w zakresie migracji stałej przedstawiono im jeszcze stwierdzenie (nr 3), o następującej treści: *Gdyby to tylko było możliwe, natychmiast wyjechał(a)bym z tego kraju*. Miało ono celowo charakter bardziej jednoznaczny, to jest wyrażało determinację ku emigracji z Polski, bez wskazywania na to, czy chodzi o wyjazd stały, za to z dodaniem przysłówka *natychmiast*. Przy takiej formule 61,4%, to jest większość zaprzeczyła temu stwierdzeniu, mniej, to jest 20,8% wyraziło niezdecydowanie, a niemal tyle samo respondentów co w przypadku poprzedniego z omawianych stwierdzeń, to jest 17,8%, potwierdziło chęć wyjazdu. Ogólnie rzecz biorąc, prawie co piąty respondent okazuje się wyrażać ogólną inklinację do emigracji z Polski, czy to *na stałe* czy też chciałoby z kraju *natychmiast wyjechać*.

W dotychczasowych stwierdzeniach nie ma natomiast mowy o uwarunkowaniach chęci emigracji. Element ten wprowadzony jest w kolejnych. Sprawą pierwszoplanową w kontekście współczesnych migracji Polaków jest trudny dla pracowników rynek pracy, co również dotyczy absolwentów uczelni wyższych, wprowadzony został w stwierdzeniach element ekonomiczny. W pierwszej kolejności sprawdzano, czy respondenci byłiby skłonni wyjechać z kraju czy też pozostać w nim wobec sytuacji otrzymany-

wania takich samych zarobków w Polsce co za granicą. Respondentom dano następujące stwierdzenie (nr 4) z prośbą o ustosunkowanie się: *Gdybym w Polsce mógł/mogłabym zarabiać tyle samo, co za granicą, to i tak wyjechał(a)bym z kraju*. Zdecydowana większość, to jest 83,7% respondentów zaprzeczyła, tym samym wyrażając chęć pozostania. Tak duży odsetek uzyskanych wskazań przeczących nie dziwi zwłaszcza, że koszty utrzymania są w Polsce niższe niż w krajach, w których odnotowuje się fale migracyjne polskiej ludności. W ten sposób, hipotetyczna możliwość uzyskiwania w Polsce takich samych zarobków co za granicą sprawiałaby, że pozostanie w kraju byłoby rozwiązaniem atrakcyjnym w kategoriach ekonomicznych. Stwierdzenie, które przedstawione było respondentom służyło natomiast ustaleniu, jaki ich odsetek podejmie decyzję wbrew własnemu, wąsko rozumianemu interesowi ekonomicznemu. Jak okazuje się około co dwudziesty chciałby wyjechać z Polski nawet w warunkach uzyskiwania takich samych zarobków co za granicą, a co dziesiąty waha się w zakresie podjęcia takiej decyzji.

W celu dodatkowej weryfikacji wyniku, kolejne stwierdzenie (nr 5) sformułowano przez jego przeciwieństwo. Miało ono następującą treść: *Gdybym w Polsce mógł/a zarabiać tyle samo, co za granicą, to został(a)bym w kraju*. Ponownie zdecydowana większość, ale jeszcze o kilka punktów procentowych więcej niż w przypadku poprzedniego stwierdzenia, to jest 90,1% wyraziło chęć pozostania w kraju. Niezdecydowanie wyraziło 6%, natomiast 3,9% twierdziło, że nie zostałby w kraju nawet przy takich samych zarobkach, które mógłby uzyskiwać za granicą. Ogólnie rzecz biorąc przeważająca większość respondentów nie rozważałaby migracji wobec możliwości zarabiania tyle samo, co za granicą. Co dwudziesty respondent wyraża natomiast chęć emigracji nawet, gdyby jego zarobki w Polsce i za granicą były porównywalne.

Respondentom przedstawiono również stwierdzenie (nr 6), w którym posłużono się kategorią „godziwego życia”. Było ono następującej treści: *Gdybym w Polsce mógł/a dostać pracę, która starczałaby na godziwe życie, nie rozważał(a)bym wyjazdu z kraju*. Zdecydowana większość respondentów, to jest aż 86,7% nie rozważałoby w takich warunkach wyjazdu z kraju, niewiele, bo 7,5% nie potrafi się ustosunkować, a 5,8% w warunkach uzyskiwania zarobków starczających na godziwe życie i tak nie chce zostać w kraju (tabela 1). Podobnie zatem jak poprzednio, przeważająca większość respondentów wolałaby pozostać w Polsce, gdyby mogli uzyskać wynagrodzenie, które starczałoby na godziwe życie.

Tabela 1. Rozkład procentowy stwierdzeń na temat migracji

	Stwierdzenia	Nie	Nie wiem	Tak
1.	W przyszłości chciał(a)bym zawsze mieszkać tu, gdzie teraz	32,8	34,2	32,0
2.	W przyszłości chciał(a)bym na stałe wyjechać z Polski	51,0	31,4	17,6
3.	Gdyby to tylko było możliwe, natychmiast wyjechał(a) bym z tego kraju	61,4	20,8	17,8
4.	Gdybym w Polsce mógł/mogłabym zarabiać tyle samo, co za granicą, to i tak wyjechał(a)bym z kraju	83,7	10,9	5,4
5.	Gdybym w Polsce mógł/a zarabiać tyle samo, co za granicą, to został(a)bym w kraju	3,9	6,0	90,1
6.	Gdybym w Polsce mógł/a dostać wynagrodzenie, które starczałoby na godziwe życie, nie rozważał(a)bym wyjazdu z kraju	5,8	7,5	86,7
7.	W przyszłości chciał(a)bym tymczasowo wyjechać z Polski, żeby zarobić	17,5	27,2	55,2
8.	Chciał(a)bym wyjechać na studia za granicę i potem wrócić do Polski	67,5	20,2	12,3
9.	Chciał(a)bym wyjechać na studia za granicę i tam już zostać	80,4	13,9	5,7

Źródło: N=1000, badania własne.

Kolejne stwierdzenie (nr 7) dotyczy chęci czasowej migracji zarobkowej. Jego brzmienie to: *W przyszłości chciał(a)bym tymczasowo wyjechać z Polski, żeby zarobić*. Taką perspektywą zainteresowana jest ponad połowa respondentów, to jest 55,2%, odrzuca ją 17,5 %, a niezdecydowanie wyraża 27,2%.

Kolejne dwa stwierdzenia dotyczą wyjazdu za granicę w celu podjęcia tam studiów. Pierwsze z nich (nr 8) wiąże się ze studiami za granicą i powrotem do kraju. Jego treść jest następująca: *Chciał(a)bym wyjechać na studia za granicę i potem wrócić do Polski*. Jak okazuje się, perspektywą taką zainteresowanych jest jedynie 12,3%, czyli niewiele więcej niż co dziesiąty respondent, odrzuca ją aż 67,5%, czyli niemal dwie trzecie, a nie potrafi ustosunkować się do takiej możliwości 20,2%, czyli około co piąty respondent. Drugie z tych stwierdzeń (nr 9) i zarazem ostatnie omawiane w tekście wiąże się ze studiami za granicą i pozostaniem tam na stałe. Brzmiało ono: *Chciał(a)bym wyjechać na studia za granicę i tam już zostać*. Taką chęć wyraża zaledwie 5,7%, czyli około co dwudziesty respondent. Perspektywę tę odrzuca 80,4%, czyli zdecydowana większość, a niezdecydowanie wyraża 13,9 %, czyli ponad co dziesiąty.

Uwarunkowania społeczno-demograficzne postaw migracyjnych

W badaniach uwzględnione zostały obszerne dane społeczno-demograficzne. Istnieje zależność statystyczna między niektórymi z nich a deklaracjami respondentów. Przedstawiam je w postaci tabeli krzyżowych w odniesieniu do tych zmiennych niezależnych, gdzie zależność była istotna statystycznie i ma odniesienie do podjętej tu tematyki. W ankiecie zbierane były szczegółowe dane dotyczące miejsca pochodzenia, a również zamieszkania⁷. W zestawieniach są one zagregowane w obu przypadkach do trzech kategorii: wieś, miasto do 100 tysięcy oraz powyżej 100 tysięcy mieszkańców.

Widoczna jest pewna różnica w odpowiedziach dotyczących chęci wyjazdu na stałe z Polski, a miejscem ich pochodzenia. Do stwierdzenia tego ustosunkowało się łącznie 24,3% respondentów pochodzenia wiejskiego, 23,5% respondentów pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców i znacznie mniej, bo 15,8% respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców.

Jeśli chodzi o odpowiedzi przeczące, 55,8% respondentów pochodzenia wiejskiego nie jest zainteresowanych emigracją na stałe, w przypadku respondentów pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców odpowiedź takiej udzieliło 50% respondentów, natomiast spośród tych, którzy pochodzą z miast do 100 tysięcy mieszkańców odpowiedź takiej udzieliło 47%. Niezdecydowanie wyraża w zależności od miejsca pochodzenia około co czwarty lub co trzeci respondent. Najwięcej niezdecydowanych jest spośród respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców, 30% spośród pochodzących ze wsi, a najmniej, bo 26,4% spośród pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców.

Tabela 2. Chęć emigracji na stałe z Polski a miejsce zamieszkania (w %)

Wyszczególnienie	Miasto powyżej 100 tys.	Miasto poniżej 100 tys.	Wieś
Zdecydowanie nie	22,1	17,5	26,8
Raczej nie	27,9	29,5	29,0
Nie wiem/trudno powiedzieć	26,4	37,1	30,0
Raczej tak	16,4	12,0	9,7
Zdecydowanie tak	7,2	3,9	4,5

Źródło: N=1000, badania własne.

⁷ Według przedziałów: miasto powyżej 500 tys., 100 tys. – 500 tys., 50 – 100 tys., 10 tys. – 50 tys., do 10 tys. mieszkańców oraz wieś.

Ogólnie rzecz biorąc, kategoria osób pochodzących z miast poniżej 100 tysięcy mieszkańców jest tą, w której jest najmniej osób zarówno wyrażających zainteresowanie stałą emigracją, jak i tych, którzy nie są nią zainteresowani. Konsekwentnie, jest to też kategoria, w której najwięcej jest respondentów całkowicie niezdecydowanych oraz wyrażających postawę ambiwalentną. Tych, którzy zdecydowani są na stałą emigrację jest w każdej kategorii miejsca pochodzenia zaledwie kilka procent. Jak okazuje się, znacząco więcej – również w każdej kategorii – jest natomiast tych, którzy zdecydowanie nie są zainteresowani stałą emigracją z Polski: od 17,5% w przypadku studentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców do 26,8% w przypadku pochodzących ze wsi. Jest tak mimo faktu, że wyjazd z Polski na stałe stanowi od dawna popularną trajektorię życiową. Co ważne, dotyczy to również absolwentów uczelni wyższych, którymi najdalej za kilka lat staną się respondenci badań. Istnieje oczywiście prawdopodobieństwo, że zweryfikują oni swe preferencje i możliwości życiowe, a zatem niezależnie od aktualnej chęci pozostania w kraju w przyszłości zdecydują się na emigrację.

W badaniach sprawdzano również, jaki odsetek respondentów wyraża zainteresowanie perspektywą pozostania na zawsze w dotychczasowym miejscu zamieszkania, co przekładać się może zarówno na brak chęci przeprowadzki poza granice kraju, jak i gdziekolwiek indziej w jego obrębie (tabela 3). Respondentom przedstawiono stwierdzenie: *W przyszłości chciał(a)bym zawsze mieszkać tu, gdzie teraz*. Jeśli chodzi o rozkład odpowiedzi w zależności od miejsca pochodzenia, do stwierdzenia tego twierdząco ustosunkowało się łącznie 37,9% respondentów pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Odpowiedzi takiej udzieliło nieco mniej, bo 34,7% respondentów pochodzenia wiejskiego, a znacznie mniej, bo 27,7% respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców.

Odsetek wyrażających odpowiedzi przeczące jest natomiast podobny niezależnie od miejsca pochodzenia i w każdej kategorii wyraża je około co trzeci respondent. Wśród respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców 33,9% nie jest zainteresowanych takim rozwiązaniem, w przypadku respondentów pochodzenia wiejskiego odpowiedzi takiej udzieliło 33,3%, natomiast spośród tych, którzy pochodzą z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców odsetek jest nieznacznie niższy, to jest 31,0%. Niezdecydowanie wyraża również około co trzeci respondent, przy czym – podobnie jak w przypadku poprzedniego stwierdzenia – najwięcej jest ich wśród pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców.

Tabela 3. Chęć mieszkania zawsze w przyszłości *tu, gdzie teraz* w zależności od miejsca pochodzenia (w %)

Wyszczególnienie	Miasto powyżej 100 tys.	Miasto do 100 tys.	Wieś
Zdecydowanie nie	8,9	6,8	7,5
Raczej nie	22,1	27,1	25,8
Nie wiem/trudno powiedzieć	31,1	38,5	32,0
Raczej tak	22,5	21,2	21,8
Zdecydowanie tak	15,4	6,4	12,9

Źródło: N=1000, badania własne

Jeśli chodzi o chęć mieszkania w przyszłości zawsze *tu, gdzie teraz* w zależności od miejsca zamieszkania (tabela 4), wyrażają ją przede wszystkim respondenci mieszkający na wsi (47,3%). Odpowiedzi takiej udzieliło znacząco mniej, bo 30,3% respondentów mieszkających w miastach powyżej 100 tysięcy i 28,7% respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców.

Tabela 4. Chęć mieszkania w przyszłości *tu, gdzie teraz* a aktualne miejsce zamieszkania

Wyszczególnienie	Miasto powyżej 100 tys.	Miasto do 100 tys.	Wieś
Zdecydowanie nie	9,0	5,4	5,9
Raczej nie	25,4	25,7	24,9
Nie wiem/trudno powiedzieć	35,3	40,2	21,9
Raczej tak	20,8	18,3	27,8
Zdecydowanie tak	9,5	10,4	19,5

Źródło: N=1000, badania własne.

Podobnie jak w przypadku miejsca pochodzenia, odsetek osób niechętnych zamieszkiwaniu zawsze *tu, gdzie teraz* jest podobny niezależnie od miejsca pochodzenia i w każdej kategorii wyraża je około co trzeci respondent. Najwięcej, to jest 34,4% jest ich wśród respondentów mieszkających w mieście powyżej 100 tysięcy mieszkańców, w przypadku respondentów mieszkających w mieście do 100 tysięcy mieszkańców jest ich 31,1%, a mieszkających na wsi 30,8%.

Jeśli natomiast chodzi o postawy niezdecydowane, różnica odsetków odpowiedzi w zależności od miejsca zamieszkania jest znacząca. Wprawdzie podobnie jak w przypadku poprzedniego stwierdzenia – najwięcej jest ich wśród mieszkających w miastach do 100 tysięcy mieszkańców, ale różnica wskazań jest znacząca: pośród respondentów mieszkających w miastach

do 100 tysięcy mieszkańców aż 40,2% wyraża niezdecydowanie, a pośród mieszkających w miastach powyżej 100 tysięcy mieszkańców jest ich mniej, bo 35,3%. Najmniej niezdecydowanych jest wśród mieszkańców wsi.

Odrębną kwestią jest chęć tymczasowej emigracji (tabela 5). W związku z tym, że emigracja z Polski ma charakter przede wszystkim zarobkowy, respondentom przedstawiono stwierdzenie o treści: *W przyszłości chciał(a)bym tymczasowo wyjechać z Polski, aby zarobić*. Jak pokazały wcześniejsze analizy, ponad połowa respondentów okazuje się być zainteresowana tymczasową emigracją z Polski w celach zarobkowych. Istnieje pewna różnica jeśli chodzi o miejsce pochodzenia, natomiast w odniesieniu do miejsca zamieszkania nie stwierdzono, aby była istotna statystycznie. Może wynikać to z dużej różnicy liczebności pomiędzy poszczególnymi miejscami zamieszkania i faktu, że większość respondentów mieszka w Białymstoku. Gdy mowa o szczegółowych wynikach, chęć taką wyraża najwięcej, bo 57,2% spośród respondentów pochodzenia wiejskiego. Odpowiedzi takiej udzieliło nieznacznie mniej, bo 55% respondentów pochodzących z miast do 100 tys. mieszkańców. Jeśli chodzi o pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców, chęć tymczasowej emigracji w celach zarobkowych wyraża łącznie jeszcze nieco mniej, ale również ponad połowa z nich, to jest 52% respondentów, za to z większym odsetkiem zdecydowanych niż w poprzednich dwóch kategoriach dotyczących miejsca zamieszkania.

Tabela 5. Chęć tymczasowej emigracji w celach zarobkowych a miejsce pochodzenia

Wyszczególnienie	Miasto powyżej 100 tys.	Miasto do 100 tys.	Wieś
Zdecydowanie nie	9,4	5,3	3,5
Raczej nie	13,7	10,8	11,3
Nie wiem/trudno powiedzieć	24,9	28,9	28,0
Raczej tak	30,7	36,3	39,2
Zdecydowanie tak	21,3	18,7	18,0

Źródło: N=1000, badania własne. Chi-kwadrat Pearsona:16,218 df=8, p<0,05.

Odsetek niechętnych, aby w przyszłości wyjechać tymczasowo za granicę w celach zarobkowych wyraża najwięcej respondentów pochodzących z miast powyżej 100 tysięcy mieszkańców. Jest ich łącznie 23,1%, a jeśli chodzi o respondentów pochodzących z miast do 100 tysięcy mieszkańców jest zdecydowanie mniej, bo 16,1%. Jeszcze nieco mniej, to jest 14,8 % jest ich wśród respondentów pochodzenia wiejskiego. Jeśli natomiast chodzi

o niezdecydowanie, odpowiedzi takich udziela w każdej kategorii około lub ponad co czwarty.

Ostatnią kwestią jest chęć tymczasowej emigracji w zależności od tego, czy badani studenci mają pracę dorywczą. Tabela 6 pokazuje, że więcej respondentów spośród posiadających ją jest zarazem zainteresowanych tego rodzaju wyjazdem niż wśród tych, którzy nie pracują dorywczo. Chęć taką wyraża aż 64,1% spośród respondentów posiadających pracę dorywczą i 52,1% respondentów nieposiadających pracy dorywczej. Jak widać, nie tylko jest więcej chętnych, aby wyjechać w celach zarobkowych za granicę wśród studentów aktualnie dorabiających, ale różnica w odsetkach odpowiedzi dotyczy przede wszystkim tych, którzy wyrażają zdecydowanie w swych preferencjach.

Odsetek niechętnych, aby w przyszłości wyjechać tymczasowo za granicę w celach zarobkowych wyraża o parę punktów procentowych więcej respondentów spośród nieposiadających pracy dorywczej niż tych, którzy taką pracę posiadają. Wśród nieposiadających pracy dorywczej jest ich 18,6%, a wśród parających się pracą dorywczą jest ich 14,4%. Jeśli chodzi o niezdecydowanie w zakresie chęci tymczasowej emigracji w przyszłości w celach zarobkowych, wyższy jej poziom jest wśród respondentów nieposiadających niż posiadających pracę dorywczą, jest to odpowiednio: 29,3 oraz 21,5%.

Tabela 6. Chęć tymczasowej emigracji w celach zarobkowych a posiadanie pracy dorywczej

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Zdecydowanie nie	3,8	6,4
Raczej nie	10,6	12,2
Nie wiem/trudno powiedzieć	21,5	29,3
Raczej tak	38,1	35,1
Zdecydowanie tak	26,0	17,0

Źródło: N=1000, badania własne

Wnioski i zakończenie

W województwie podlaskim, którego stolicą jest Białystok, od wielu lat utrzymuje się ujemne saldo migracji wewnętrznych i zagranicznych ludności na pobyt stały [Urząd Statystyczny 2016: 208], co obok ujemnego przyrostu naturalnego, stanowi znaczący czynnik spadku liczby ludności.

Co istotne, województwo to charakteryzuje zjawisko starzenia się populacji i takie też są prognozy na kolejne lata. Przewiduje się nie tylko systematyczne zmniejszanie się liczby ludności, ale też coraz większe tempo spadku. Dotyczyć ma on zwłaszcza ludności miejskiej oraz liczby i udziału osób w wieku produkcyjnym, a zarazem starzenia się zasobów siły roboczej województwa podlaskiego [Urząd Statystyczny 2016: 14].

Badania prezentowane w artykule nie dotyczą wprawdzie faktycznych migracji, ale postaw wobec scenariuszy związanych z ewentualną migracją lub pozostaniem w kraju, a również innych kwestii związanych z mobilnością przestrzenną. Przeprowadzone zostały wśród młodzieży akademickiej studiującej w Białymstoku, której przedstawiciele wkroczyli bądź niedługo wkraczać będą na rynek pracy – czy to w kraju czy, w razie realizacji scenariusza emigracyjnego, za granicą.

Wyniki nie potwierdziły pierwszej hipotezy (H-1) dotyczącej chęci jakiejś zmiany miejsca zamieszkania jako przeważającej wśród respondentów. Analiza odpowiedzi na stwierdzenie: *Chciał(a)bym zawsze mieszkać tu, gdzie teraz* pokazała, że około co trzeci respondent chciałby zawsze mieszkać tu, gdzie teraz, prawie tyle samo nie chciałby takiego scenariusza życiowego, a pozostali nie mieli zdania na ten temat. Tym samym, jedna trzecia respondentów wykazuje brak inklinacji do mobilności przestrzennej, jedna trzecia ją wykazuje i jedna trzecia jest niezdecydowana. Odsetek wykazujących brak takiej inklinacji oraz tych, którzy wykazują niezdecydowanie stanowi łącznie ponad 60%. Jest to sporo wzięwszy pod uwagę młody wiek respondentów oraz to, że wielu zapewne mieszka czy to w domach akademickich czy z rodzicami i można było oczekiwać, że będą chcieli zmienić ten stan rzeczy i wyjechać.

Druga hipoteza dotyczyła oparcia ewentualnej chęci migracji na podstawach zarobkowych (H-2), co sprawdzane było przez analizę stwierdzeń nr 4, 5, 6 oraz 7. Została ona potwierdzona. Przeważająca większość respondentów, pozostawiona przed hipotetyczną możliwością zarabiania w Polsce tyle co za granicą, deklaruje, że pozostałaby w Polsce. Biorąc pod uwagę niższe koszty życia w Polsce w porównaniu z tymi krajami, które stanowią miejsca docelowe migracji Polaków, scenariusz otrzymywania takich samych zarobków co za granicą przekładałby się na znacznie wyższą stopę życiową. Do tego dochodzi szereg kwestii pozaekonomicznych, które nie były przedmiotem badań, w tym zakorzenienie w otaczającym świecie społecznym, siła więzów rodzinnych i przyjacielskich, jak i uwarunkowania kulturowe, językowe i inne. Wśród respondentów jest jednak pewien, choć niewielki odsetek takich, którzy wyrażają chęć emigracji nawet, gdyby

zarobki w Polsce i za granicą były porównywalne. Deklaracje takie składa około co dwudziesty respondent. Podobny odsetek okazuje się wyrażać chęć emigracji nawet, gdyby uzyskiwane w Polsce zarobki starczałyby na godziwe życie. Ponad połowa jest natomiast zainteresowana migracją czasową w celach zarobkowych. Przy tym, badania nie obejmowały kwestii zorientowania respondentów na temat rzeczywistych możliwości pracy w mieście oraz w regionie, czy to jeśli chodzi o zatrudnienie tymczasowe, czy stałe.

Zważywszy na faktycznie niełatwą sytuację na rynku pracy i trudność w znalezieniu zatrudnienia, a tym bardziej takiego, które byłoby dobrze płatne, uzyskany odsetek respondentów wyrażających chęć tymczasowej emigracji w celach zarobkowych nie wydaje się być bardzo wysoki. Jest oczywiście możliwe, że wraz z ukończeniem studiów część z nich będzie rewidować swoje preferencje oraz podejmować zupełnie inne decyzje. Mianowicie: ci, którzy zainteresowani są wyjazdem tymczasowym mogą równie dobrze pozostać za granicą na stałe według charakterystycznego scenariusza, jaki dotyczy wielu polskich emigrantów, którzy mają przeświadczenie, że za granicą są tymczasowo, przy czym okres ich pobytu trwa latami. Dotyczyć może też ich zjawisko migracji wahadłowych: istnieje prawdopodobieństwo, że część z nich będzie powracać do Polski na jakiś czas i ponownie wyjeżdżać.

Prawie co piąty respondent okazuje się natomiast wyrażać zainteresowanie emigracją z Polski na stałe lub natychmiast. Te dwie ostatnie odpowiedzi, jak można podejrzewać, udzielały osoby wysoce mobilne i skłonne do migracji z przyczyn poznawczych i chęci samorozwoju, tożsamościowych, klimatycznych czy też innych pozaekonomicznych, alternatywnie: pragnące ucieczki od życia, które aktualnie prowadzą i otaczającej ich rzeczywistości. Wątek ten warto byłoby podjąć w odrębnych badaniach.

Literatura

- Anderson B. (2010), *Migration, immigration controls and the fashioning of precarious workers*, "Work, Employment and Society", nr 24(2), s. 300-317.
- Bul R. (2014), *Migracje wahadłowe ludności w aglomeracji poznańskiej*, Poznań.
- Cieślińska B. (2012), *Emigracje bliskie i dalekie. Studium współczesnych emigracji zarobkowych na przykładzie województwa podlaskiego*, Białystok.
- Huntington S. (2007), *Kim jesteśmy? Wyzwania dla amerykańskiej tożsamości narodowej*, Kraków.

- Jończy R. (2006a), *Exodus zarobkowy ludności autochtonicznej z województwa opolskiego i jego skutki*, „Polityka Społeczna”, nr 1, s. 11-15.
- Jończy R. (2006b), *Exodus zarobkowy polskiej młodzieży*, „Polityka Społeczna”, nr 10, s. 10-13.
- Kaczmarczyk P., Tyrowicz J. (2007), *Migracje niepełne*. Warszawa.
- Mikołajczyk, B. (2004), *Osoby ubiegające się o status uchodźcy. Ich prawa i standardy traktowania*, Katowice.
- Morokvasic M. (2004), „Settled in mobility”: engendering post-wall migration in Europe, „Feminist Review”, nr 1.
- Okólski M. (1999), *Transformacja mobilności przestrzennej a nowe formy migracji międzynarodowych*, [w:] *Dziesięć lat po szoku. Polska gospodarka w latach 1989-1998. Materiały z konferencji Wydziału Nauk Ekonomicznych Uniwersytetu Warszawskiego, wrzesień 1998*, Warszawa, s. 246-265.
- Okólski M. (2001), *Mobilność przestrzenna z perspektywy koncepcji migracji niepełnej*, [w:] *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, red. E. Jaźwińska-Motyłska, M. Okólski M., Warszawa, s. 31-61.
- Jaźwińska-Motyłska E. (2001a), *Migracja niepełna a przebieg karier zawodowych*, [w:] *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, red. E. Jaźwińska-Motyłska, M. Okólski, Warszawa, s. 331-356.
- Jaźwińska-Motyłska E. (2001b), *Migracja niepełna ludności Polski. Zróżnicowanie międzyregionalne*, [w:] *Ludzie na huśtawce. Migracje między peryferiami Polski i Zachodu*, red. E. Jaźwińska-Motyłska, M. Okólski, Warszawa, s. 101-124.
- Kawczyńska-Butrym Z. (2009), *Migracje. Wybrane zagadnienia*, Lublin.
- Potyrała A. (2005), *Współczesne uchodźstwo: próby rozwiązania międzynarodowego problemu*, Poznań.
- Slany K. (2008), *Co to znaczy być migrantką?*, [w:] *Migracje kobiet. Perspektywa wielowymiarowa*, red. K. Slany, Kraków, s. 7-28.
- Smagacz-Poziemska M. (2008), *Między domem a globalnym rynkiem. Przegląd współczesnych koncepcji i badań w badaniach imigrantek na rynku pracy*, [w:] *Migracje kobiet. Perspektywa wielowymiarowa*, red. K. Slany, Kraków, s. 31-61.
- Śliz A., red. (2008), *Społeczności lokalne: postawy migracyjne młodych Polaków*, Opole
- Wierzbicki, B. (1993), *Uchodźcy w prawie międzynarodowym*, Warszawa.
- Wysocka E. (2007), „My” i „oni” – dlaczego tak trudno być razem? Odpowiedź pedagoga, pedagoga i socjologa, [w:] *Migracja, uchodźstwo, wielokulturowość. Zderzenie kultur we współczesnym świecie*, red. D. Lalak, Warszawa, s. 13-63.
- Ząbek M., red. (2002), *Między piekłem a rajem. Problemy adaptacji kulturowej uchodźców i imigrantów w Polsce*, Warszawa.
- Ząbek M., Łodziński S. (2008), *Uchodźcy w Polsce. Próba spojrzenia antropologicznego*, Warszawa.

Inne źródła

- GUS (2015), *Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2014*, Notatka informacyjna z dnia 5 października 2015 r., [27.11.2015].

Konwencja Genewska z 28 lipca 1951 r. dotycząca statusu uchodźców, pełen tekst Konwencji dostępny jest w pdf na stronie internetowej, [27.11.2015].

<http://www.unhcr-centraleurope.org/pl/materialy/konwencje/konwencja-dotyczaca-statusu-uchodzcow-z-1951-r.html>.

Urząd Statystyczny w Białymstoku (2016), *Ludność, ruch naturalny i migracje w województwie podlaskim w 2015 r.*, data publikacji raportu 01.07.2016, plik dostępny w pdf i xls na stronie internetowej, [08.05.2017].

<http://bialystok.stat.gov.pl/publikacje-i-foldery/ludnosc/ludnosc-ruch-naturalny-i-migracje-w-województwie-podlaskim-w-2015-r-,3,10.html>.

SUMMARY

Migratory attitudes of Białystok academic youth

The paper is dedicated to a presentation of a fragment of the first phase of a comprehensive empirical study conducted in Białystok in the year 2015 (Biernacka head, Wądołowski, Wołyńiec), with a focus on the young generation's attitudes with reference to migration. Taking into account high unemployment rates in Poland and relatively meagre life chances comparing to many so-called old Europe countries, a life trajectory based on migration is recognized by many Poles as the only one that *makes sense* and is worth the effort. Thereupon, future orientation options to be selected by respondents in an original self-administered survey designed for the purpose of this project have been organized with a direct reference to migration. Those were investigated in particular contexts, with relation to study, job and remuneration prospects in their homeland and abroad. The project allows to envisage patterns of probable future behaviours of young generations in the country where migration in the early adulthood has become a common course of action.

KEYWORDS: Migrations (permanent/temporary), youth orientations, remuneration, Białystok